

boek

'Als we vergeven, dan lijken we op God'

Wat de Bijbel ons over vergeving kan leren

DOOR ANDRÉ ROES

"We leven in een gebroken en schuldige wereld. Maar in diezelfde wereld is vergeving mogelijk." Kerkhistoricus en KN-auteur André Roes duikt met een nieuw boek in wat de Bijbel over vergeving en barmhartigheid te zeggen heeft. Zijn inleiding verschijnt als voorpublicatie in KN.

Vergeving staat in het hart van de bijbelse boodschap geschreven, in het bijzonder in de 27 geschriften van het Nieuwe Testament. Onze zonden zullen worden vergeven. Vergeef dan ook elkaar. Zonder vergeving kan de wereld niet bestaan. Elke ouder, leraar, iedereen, hoog of laag, die verantwoordelijkheid draagt voor een organisatie of een gemeenschap, weet dat je moet kunnen vergeven, hoe moeilijk dat ook is. Aan ruzies, twisten moet je een eind maken, voordat het kwaad ervan gaat woekeren. Vergeven is nodig om ons bij elkaar te houden. Ik leg mij nooit te ruste, zegt een monnik in een ver verleden, voordat ik het met iemand heb goed gemaakt. Vergeven is: het weer goed laten zijn, niet het kwade in stand houden.

Het wezen van het christendom is verzoening. In een cultuur waarin het christendom is teruggedrongen, heeft de boodschap van vergeving en verzoening het moeilijk. Wij leven in een mediacultuur die áánklaagt en beschuldigt, een cultuur die het moet hebben van sterke emoties en luide verontwaardiging. Wie in dit domein eenmaal is aangeklaagd, is eigenlijk al veroordeeld en afgeschreven. In onze cultuur is een sterke fixatie ontstaan op onze schuld aan een zondig verleden. Bij de verwerking van ons slavernijverleden, zo waarschuwde in 2022 oud-Kamerlid Kathleen Ferrier, van Surinaamse komaf, is te veel nadruk komen te liggen op het "gal spuwen" over een pijnlijk verleden, terwijl er na het uitspreken van excuses, ook "een proces van heling" op gang moet komen, juist in een zo gefragmenteerde samenleving waar wij het steeds moeilijker hebben een echt gesprek met elkaar aan te gaan. (...) Elke godsdienst loopt het gevaar, zo leren de godsdienstpsychologie en de kerkgeschiedenis, de godsdienst te versmallen tot alleen maar een moraal. De godsdienst wordt dan van zijn diepte, zijn vrijheid, en vooral van zijn vreugde beroofd. De kerk kan dan versralen tot niet meer dan een moraliserende instantie, en vergeten dat zij een werktuig van de liefde en de barmhartigheid moet zijn. In de christelijke kerken zijn er stromingen geweest, en nog steeds niet verdwenen, waar een groot gewicht werd toegekend aan de slechtheid van de mens, aan de straffende hand van God en zijn wrekende gerechtigheid. In zo'n godsdienstbeleving verbleekten barmhartigheid en vergeving tot fletse en ondergeschikte begrippen. In mijn katholieke jeugd waren zonde en schuld dwingende thema's in prediking en opvoeding. Je zondigde al gauw tegen iets. Het lijkt erop dat in onze tijd, waar het christendom zijn dominantie heeft verloren, een

sterke concentratie op de moraal is overgebleven. In een tijd die zichzelf niet meer als christelijk wil verstaan, lijkt het erop dat de ervaring van vergevende barmhartigheid zeldzaam geworden is. Wat van het echte geloof is overgebleven, is dan een koud en liefdeloos moralisme. In onze talkshows nemen moraalridders, hoog te paard gezeten, anderen graag de maat, in naam van de 'gerechtigheid', en zijn woorden van vergeving en verzoening uitzondering geworden. Het woord vergeving lijkt te verdwijnen. Vergeving? Is dat niet iets 'softs', voor christelijke mensen? Maar vergeving is helemaal niet 'soft', maar iets voor sterke mensen. Misschien moeten woorden als vergeving en barmhartigheid weer opnieuw ontdekt worden. De psychotherapie weet uit haar klinische ervaring dat er in het helingsproces tussen mensen altijd 'iets als vergeving' moet zijn. Daar worden weer studiedagen aan gewijd. Ik ben geen psycholoog, hoezeer ook de psychotherapie mijn belangstelling heeft. Mijn terrein is de kerkgeschiedenis, de theologie, de wereld van de Bijbel. Dit boek vindt zijn inspiratie in wat de Bijbel over vergeving te zeggen heeft en dat is heel veel. Natuurlijk laat ik mijn eigen ervaringen met vergeven doorklinken, en de ingrijpende ontmoetingen met mensen die konden vergeven. Als het om vergeven gaat, zijn wij allen ervaringsdeskundigen. Een van de grote intuïties van de Bijbel is dat je alleen goed kunt leven en samenleven, als je het kunt opbrengen om te vergeven, elke keer weer. De Bijbel wil de ommekeer van de mens, de breuk tussen de mens en God, tussen mensen onderling helen. De Bijbel is – als je goed leest – eigenlijk één lang verhaal over bevrijding, vergeving, verzoening en barmhartigheid. Vooral de Evangelien raken over vergeving niet uitgesproken. Blijf lezen, opnieuw en opnieuw. Denk niet dat je alles al begrepen hebt. De rabbi van Kotzk corrigeerde eens zijn leerlingen die erg tevreden waren met zichzelf. Zij waren, zo zeiden ze, driemaal door de Talmoed heengegaan, dat uitgebreide commentaar van de joden op de Tora. Maar is de Talmoed ook door jóú heengegaan, vraagt de rabbi! Blijf lezen, de Tora heeft "zeventig gezichten", de Evangelien hebben er evenzoveel.

ZIJWEGEN

Het hele christelijke leven is op de vergeving geënt. Het geeft vorm aan het christelijke denken, aan de liturgie, de sacramenten, aan onze gebeden. In het Onzevader bidden we om vergeving. Haat, woede, vijandschap zijn "godweet tijdelijke verschrikkingen binnen de liefde die onze bestemming is", zegt Huub Oosterhuis. Wij

bezitten dat woord "hebt elkander lief", zegt hij, en of ik die woorden volbrengen kan is "gelukkig, gelukkig voor mij, niet beslissend voor hun gezag". Het moet ons dus gaan om het blijvende gezag van de bijbelse woorden, toen, nu, voor altijd. In die Bijbel raak ik niet uitgelezen. Ik lees de grote teksten over vergeving, met de theologie, de exegese in mijn hand. Als ik lees, klinkt de ervaring van de Kerk, het volk van God, voortdurend mee, maar ook mijn persoonlijke ervaringen, mijn emoties, mijn geschiedenis. De parabel van de Verloren Zoon lees ik als vader van mijn kinderen, als de zoon van mijn vader. Vergeven kan zo moeilijk zijn, dat wordt zoveel gezegd. Soms is het bijna niet te doen. Juist dan moet je de grote teksten in de Bijbel lezen, die woorden die alles kunnen openbreken, die woorden met hun goddelijk gezag. In de Bijbel lees je over ontmoetingen die de wereld veranderen. Het geloof is natuurlijk niet een licht dat al onze duisternis verdrijft, zegt paus Franciscus, maar "wel een lamp, een baken, dat onze schreden in de nacht leidt". Dat is genoeg om op weg te gaan. Het christendom is geen leer, maar een weg. Vergeven is een weg gaan, hoe moeilijk ook. De mens is een persoon, zegt de joodse denker Abraham Joshua Herschel, die geroepen is om meer te zijn dan wat hij is. Soms moet je een berg op gaan. De berg is in de Bijbel een verheven plaats waar hemel en aarde elkaar raken. Paus Franciscus wijst er elke keer op, in navolging van zijn voorganger paus Benedictus, dat het christendom een weg is. (...) Vergeven is soms een moeilijke weg gaan, met stilstand, met zijwegen of kronkelpaden. Zelden is vergeven een rechte weg omhoog naar de berg gaan. Er bestaat bij vergeven geen vaste structuur, zeker geen 'stappenplan', dat woord uit onze organisatieleer. Zijn er dan geen 'sporten op de ladder' om te kunnen vergeven, om weg te komen uit de

strijd, het geweld, de wrok en de vergelding? Zeker wel. Vergeving kun je tot op een zekere hoogte leren. De grote teksten uit de Bijbel kunnen je daarbij helpen, een leidraad zijn. Bisschop Desmond Tutu heeft eens gezegd dat de Bijbel slecht nieuws voor onderdrukkers is. Datzelfde kun je ook zeggen voor mensen die niet willen vergeven. Het goede nieuws van de Bijbel is de vergeving van de zonde, en de vreugde hierover.

OMARMING

Vergeving en barmhartigheid zijn de sterkste boodschappen van God. Als we vergeven, dan lijken we op God. Dit boek over vergeving is geïnspireerd door het pontificaat van paus Franciscus, een pontificaat van de omarming, waar keer op keer wordt opgeroepen tot barmhartigheid, vergeving en verzoening. Maar aan het begin van dit boek stond voor mij het lezen, en herlezen, van het Evangelie van de zachtmoedige Matteüs. Hij leerde mij dat aan vergeving iets voorafgaat. Het eerste hoofdstuk van dit boek gaat daarover. Eerst moet je verlangen naar een geheelde, vernieuwde wereld, verlost van het kwaad. Jesaja 46,10 kondigt de vrede aan na de strijd, de vrede als het vooruitzicht van onze bestemming, de belofte waarmee je de lange, moeizame reis van het leven begint ("al wat mij behaagt breng ik tot stand"). Geen mens kan het uithouden zonder die hoop, zonder dat verlangen. Eerst moet je je herinneren wat goed is geweest in ons leven, wat goed was tussen ons, ondanks alles. Geen mens kan het uithouden zonder die herinnering, en de dankbaarheid daarvoor. Daar begint alles. We leven in een gebroken en schuldige wereld. Maar in diezelfde wereld is er vergeving, heling mogelijk. Raak mij aan, zegt de psalm, maak mij weer witter dan sneeuw. Het kan weer gaan sneeuwen op deze aarde. ●

André Roes, Zonder vergeving kan de wereld niet bestaan. Bijbelse handreikingen op de moeilijke weg naar vergeving, barmhartigheid en verzoening
Uitgeverij: Betsaida
Pagina's: 276 | € 17,50
ISBN: 9789493207578